

TM	G. XXXVI	Br. 2	Str. 643-662	Niš	april – jun	2012.
----	----------	-------	--------------	-----	-------------	-------

UDK 330.34:502.13/.15 (497.11)

Pregledni rad

Prilmljeno: 21. 12. 2009.

Revidirana verzija: 28. 01. 2010.

Snežana Radukić

Univerzitet u Nišu

Ekonomski fakultet

Niš

EKONOMSKI ASPEKTI POLITIKE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE REPUBLIKE SRBIJE U SVETLU PRAVNE REGULATIVE*

Apstrakt

Cilj ovog rada je ukazivanje na međusobnu povezanost privrednog rasta i zaštite životne sredine koji istovremeno doprinose kvalitetnijem privrednom razvoju. Prikazivanjem rezultata primene pojedinih instrumenata politike zaštite životne sredine, kao i mogućnosti njihove kombinacije, mogu se postići bolji rezultati na planu smanjenja zagađenja. Takođe, predstavljanjem savremenih rešenja problema eksternalija i upoređivanjem troškova i koristi pojedinih mera politike zaštite životne sredine sa stanovišta preduzeća olakšava se izbor određenih instrumenata i ostvaruje se cilj zaštite životne sredine uz minimalne troškove. Sagledavanjem efekata pojedinih mera politike zaštite životne sredine na ekonomske rezultate poslovanja privrednih subjekata i na životnu sredinu, i uzimajući u obzir da je u našoj zemlji regulisanje ove oblasti na dosta nižem nivou nego u razvijenim zemljama, ova analiza može poslužiti kreatorima politike zaštite životne sredine prilikom izbora i kombinacije pojedinih instrumenata kontrole zagađenja životne sredine kako bi se postigli najbolji rezultati sa stanovišta društvenog blagostanja.

Ključne reči: politika zaštite životne sredine, regulatorni instrumenti, ekonomski instrumenti, sistem finansiranja, institucionalni okvir

snezana.radukic@eknfak.ni.ac.rs

* Rad predstavlja rezultat istraživanja na projektu „Determinisanje dimenzija organizacione strukture u funkciji kvantifikacije uticaja najvažnijih kontingentnih faktora preduzeća”, na temi „Poboljšanje makro i mikroekonomske konkurentnosti privrede Srbije u procesu priključivanja Evropskoj uniji“ (broj 149011), koji finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije.

UVOD

Zakonodavno-pravni i institucionalni okvir za upravljanje zaštitom životne sredine determinisan je Ustavom Republike Srbije. Ustav predviđa pravo građana na zdravu životnu sredinu, ali i obavezu građana da štite i unapređuju životnu sredinu u skladu sa zakonom. Sistem pravnih normi u oblasti zaštite i unapređenja životne sredine u Republici Srbiji čini veliki broj zakona i drugih propisa. Zakonodavna, izvršna i sudska vlast se sprovode uglavnom preko zakonom definisanih nadležnosti republičkih organa. Takođe, zakonom su dodeljene određene nadležnosti autonomnoj pokrajini, kao i lokalnim samoupravama.

Narodna skupština Republike Srbije je decembra 2004. godine donela četiri zakona iz oblasti zaštite životne sredine i to: Zakon o proceni uticaja na životnu sredinu, Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, Zakon o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine i Zakon o zaštiti životne sredine. Ovi zakoni su usklađeni sa Direktivama EU o proceni uticaja na životnu sredinu (Council Directive 85/337/EEC, a osnovno noveliranje je izvršeno sa: Council Directive 97/11/EC), strateškoj proceni uticaja (2001/43/EC), integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja (96/61/EC) i učešću javnosti (2003/35/EC). U daljem tekstu će se detaljnije izložiti Zakon o zaštiti životne sredine.

Zakon o zaštiti životne sredine, pored osnovnih odredbi (članovi 1-10), propisuje upravljanje prirodnim vrednostima (članovima 11-32), mere i uslove zaštite životne sredine (članovima 33-68), praćenje stanja životne sredine (članovima 69-77), informisanje i učešće javnosti (članovima 78-82), ekonomske instrumente (članovima 83-101), odgovornost za zagađivanje životne sredine (članovima 102-108), nadzor (članovima 109-115), kaznene odredbe (članovima 116-121) i prelazne i završne odredbe (članovima 122-130). U osnovi ovog zakona je sistem zaštite životne sredine koga čine mere, uslovi i instrumenti za:

1. održivo upravljanje, očuvanje prirodne ravnoteže, celovitosti, raznovrsnosti i kvaliteta prirodnih vrednosti i uslova za opstanak svih živih bića;
2. sprečavanje, kontrolu, smanjivanje i sanaciju svih oblika zagađivanja životne sredine (Закон о заштити животне средине 2004, 29).

Svi subjekti sistema zaštite životne sredine (Republika, autonomna pokrajina, opštine, preduzeća, naučne i stručne organizacije i građani), prema članovima 4 i 5, dužni su da čuvaju i unapređuju životnu sredinu. Pravna i fizička lica dužna su da u obavljanju svojih delatnosti obezbede: racionalno korišćenje prirodnih bogatstava, uračunavanje troškova zaštite životne sredine u okviru investicionih i proizvodnih troškova, primenu propisa, odnosno preduzimanje mera zaštite životne sredine, u skladu sa zakonom.

Osnovna načela zaštite životne sredine (član 9) su:

1. načelo integralnosti,
2. načelo prevencije i predostrožnosti,
3. načelo očuvanja prirodnih vrednosti,
4. načelo održivog razvoja,
5. načelo odgovornosti zagađivača i njegovog pravnog sledbenika,
6. načelo „zagađivač plaća“,
7. načelo „korisnik plaća“,
8. načelo supsidijarne odgovornosti,
9. načelo primene podsticajnih mera,
10. načelo informisanja i učešća javnosti i
11. načelo zaštite prava na zdravu životnu sredinu i pristupa pravosuđu.

Pod načelom integralnosti se podrazumeva da državni organi, organi autonomne pokrajine i organi jedinice lokalne samouprave obezbeđuju integraciju zaštite i unapređivanja životne sredine u sve sektorske politike sprovođenjem međusobno usaglašenih planova i programa i primenom propisa kroz sistem dozvola, tehničkih i drugih standarda i normativa, finansiranjem, posticajnim i drugim merama zaštite životne sredine.

Načelo prevencije i predostrožnosti znači da se svaka aktivnost mora planirati i sprovesti na način koji predstavlja najmanji rizik po životnu sredinu i zdravlje ljudi i pritom se mora izvršiti procena uticaja na životnu sredinu i koristiti najbolje raspoložive i dostupne tehnologije, tehnike i oprema.

Načelo očuvanja prirodnih vrednosti obuhvata korišćenje obnovljivih prirodnih resursa pod uslovima koji obezbeđuju njihovu trajnu i efikasnu obnovu i stalno unapređivanje kvaliteta, kao i korišćenje neobnovljivih prirodnih resursa pod uslovima koji obezbeđuju njihovo dugoročno ekonomično i racionalno korišćenje.

Održiv razvoj se ostvaruje donošenjem i sprovođenjem odluka kojima se obezbeđuje usklađenost interesa zaštite životne sredine i interesa privrednog razvoja.

Pod načelom odgovornosti zagađivača i njegovog pravnog sledbenika se podrazumeva da su oni obavezni da otklone uzrok zagađenja i posledice direktnog i indirektnog zagađenja životne sredine.

Načelo „zagađivač plaća“ znači da zagađivač snosi ukupne troškove mera za sprečavanje i smanjivanje zagađivanja koji uključuju troškove rizika po životnu sredinu i troškove uklanjanja štete nanete životnoj sredini.

Prema načelu „korisnik plaća“ svako ko koristi prirodne vrednosti dužan je da plati realnu cenu za njihovo korišćenje.

Načelo supsidijarne odgovornosti znači da državni organi, u okviru svojih finansijskih mogućnosti, otklanjaju posledice zagađivanja životne

sredine i smanjenja štete u slučajevima kada je zagađivač nepoznat, kao i kada šteta potiče usled zagađivanja životne sredine iz izvora van teritorije Republike.

Državni organi, organi autonomne pokrajine ili organi jedinice lokalne samouprave primenjuju podsticajne mere posebno smanjenjem korišćenja sirovina i energije i sprečavanjem ili smanjenjem zagađivanja životne sredine, primenom ekonomskih instrumenata i drugih mera, izborom najboljih dostupnih tehnika, postrojenja i opreme koji ne zahtevaju prekomerne troškove.

Načelo informisanja i učešća javnosti se odnosi na obaveštavanje o stanju životne sredine i postupak donošenja odluka čije sprovođenje bi moglo da utiče na životnu sredinu.

Načelo zaštite prava na zdravu životnu sredinu i pristupa pravosuđu znači da se ovo pravo može ostvariti pred sudom.

Planiranje i upravljanje zaštitom životne sredine obezbeđuje se i ostvaruje određivanjem i sprovođenjem Nacionalne strategije održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara (Национална стратегија одрживог развоја 2008) i Nacionalnog programa zaštite životne sredine (Национални програм заштите животне средине Републике Србије-нацрт 2005) koje donosi Narodna skupština za period od najmanje deset godina. Nacionalna strategija se realizuje putem planova, programa i osnova za svaki pojedinačni prirodni resurs ili dobro koje donosi Vlada Republike Srbije.

Republika, autonomna pokrajina i jedinica lokalne samouprave u okviru svoje nadležnosti utvrđene zakonom (članovima 4-8) obezbeđuju kontinuiranu kontrolu i praćenje stanja životne sredine - monitoring (članovima 69-73). Monitoring je sastavni deo jedinstvenog informacionog sistema životne sredine. U Republici se uspostavlja i vodi informacioni sistem zaštite životne sredine (članovi 74-77) radi efikasnog identifikovanja, klasifikovanja, obrade, praćenja i evidencije prirodnih vrednosti i upravljanja životnom sredinom. Informacioni sistem vodi Agencija za zaštitu životne sredine. Takođe, u nadležnost Agencije spada vođenje integralnog katastra zagađivača (član 75) radi praćenja kvalitativnih i kvantitativnih promena u životnoj sredini i preduzimanja mera zaštite životne sredine.

Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, u okviru svojih ovlašćenja, obezbeđuju finansiranje i ostvarivanje ciljeva zaštite životne sredine, u skladu sa ovim zakonom. Navode se sledeće vrste ekonomskih instrumenata (članovi 84-101):

1. naknada za korišćenje prirodnih vrednosti,
2. naknada za zagađivanje životne sredine,
3. sredstva budžeta i međunarodne finansijske pomoći,
4. Fond za zaštitu životne sredine i
5. ekonomske podsticajne mere.

Korisnik prirodnog resursa plaća naknadu za korišćenje prirodnih vrednosti i snosi troškove sanacije, u skladu sa posebnim zakonom (član 84). Svako lice koje uzrokuje zagađenje životne sredine emisijama, odnosno otpadom ili proizvodi, koristi ili stavlja u promet sirovine, poluproizvode ili proizvode koji sadrže materije štetne po životnu sredinu smatra se zagađivačem koji je dužan da plaća naknadu za zagađivanje životne sredine (član 85). Finansiranje iz namenskih sredstava budžeta i sredstava međunarodne finansijske pomoći vrši se preko Fonda za zaštitu životne sredine (članovi 89-100). Fond obavlja poslove u vezi sa finansiranjem pripreme sprovođenja i razvoja programa, projekata i drugih aktivnosti u oblasti očuvanja, održivog korišćenja, zaštite i unapređivanja životne sredine, kao i u oblasti energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije.

Za pravna i fizička lica koja primenjuju tehnologije, proizvode i stavljaju u promet proizvode čiji je uticaj povoljniji od drugih sličnih, odnosno koji koriste obnovljive izvore energije, opremu i uređaje koji neposredno služe zaštiti životne sredine, mogu se utvrditi poreske, carinske i druge olakšice ili oslobađanja od obaveze plaćanja, pod uslovima i na način utvrđen posebnim zakonom. Takođe, za reciklažu, odnosno smanjivanje negativnih uticaja aktivnosti na životnu sredinu na organizovani način, mogu se utvrditi posebne podsticajne mere u vidu subvencija, depozita i njegovog refundiranja (član 101).

Nadzor nad primenom odredaba ovog zakona i propisa donetih na osnovu ovog zakona vrši Ministarstvo. Inspekcijski nadzor vrši Ministarstvo preko inspektora za zaštitu životne sredine (članovi 109-115). U slučaju nepoštovanja Zakona propisane su kaznene odredbe u vidu privrednih prestupa (član 116) i prekršaja (članovi 117-121).

POLITIKA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE REPUBLIKE SRBIJE

Uočeni su opšti uzroci brojnih problema u životnoj sredini u Srbiji početkom 21. veka, što je dovelo do definisanja strateškog okvira za određivanje ciljeva zaštite životne sredine. Oni se mogu svrstati u šest ključnih oblasti:

1. Slaba integracija politike zaštite životne sredine sa politikom drugih sektora.
2. Nedovoljni institucionalni kapaciteti.
3. Nedelotvoran sistem monitoringa i izveštavanja.
4. Nedovoljno efikasno sprovođenje propisa u oblasti zaštite životne sredine.
5. Nedelotvoran sistem finansiranja zaštite životne sredine i nedostatak ekonomskih podsticaja.

6. Nizak nivo svesti o životnoj sredini, nedovoljna edukacija o životnoj sredini i neadekvatno učešće javnosti u odlučivanju.

U kreiranju politike u Srbiji je još uvek dominiralo sektorsko planiranje uz vrlo malo horizontalnog integrisanja. Kod sprovođenja strateških dokumenata, zakona i drugih propisa postojala je nedovoljna koordinacija, kako na horizontalnom, tako i na vertikalnom nivou. Kapaciteti na lokalnom nivou nisu dovoljno razvijeni, te je dalja podela nadležnosti u pravcu decentralizacije onemogućena. Nisu utvrđeni svi relevantni kriterijumi i indikatori za monitoring, tako da je on neadekvatan i nedovoljan. Nije postojao integralni katastar zagađivača. Sistem informisanja i izveštavanja je neadekvatan i nedovoljno razvijen i obezbeđuje ograničenu podršku u odlučivanju. Nedovoljno efikasno sprovođenje propisa u ovoj oblasti proizilazi iz nezaokruženog pravnog sistema, nedovoljnih institucionalnih kapaciteta, neefikasnog inspekciskog nadzora, niskih kazni i sporosti sudova, kao i nedovoljno stimulativnih ekonomskih podsticaja. Takođe, javlja se problem podele nadležnosti i funkcionisanja nadležnih organa i organizacija (detaljnije o tome videti Vasić 2004, 165). Zaštita životne sredine se uglavnom finansira iz budžeta kao jedinog izvor finansiranja, jer su namenska sredstva veoma ograničena, a investicije industrije i privatnog sektora su veoma male usled nedostatka ekonomskih podsticaja i slabosti u sprovođenju. Instrumenti finansijskog tržišta (krediti, akcije, obveznice itd) skoro i da ne postoje. Opšti nivo svesti o značaju zaštite životne sredine u Srbiji je dosta nizak i uočljivo je veliko nerazumevanje važnosti i hitnosti rešavanja ovih pitanja u cilju očuvanja zdravlja i života ljudi. Takođe, ne postoje dovoljno razvijeni mehanizmi za učešće građana u odlučivanju o problemima zaštite životne sredine.

U skladu sa zakonom, Nacionalnim programom zaštite životne sredine Republike Srbije (2005) definisana je politika zaštite životne sredine. U kreiranju i implementaciji politike primenjuju se zakonom utvrđena načela (Zakon o zaštiti životne sredine 2004, član 9). Opšti ciljevi politike proizilaze iz opštih uzroka problema u životnoj sredini, tako da nije utvrđen prioritet ciljeva. Opšti ciljevi politike su grupisani u sledećim oblastima:

1. Integracija politike zaštite životne sredine sa ekonomskom i politikom drugih sektora;
2. Proširenje i jačanje institucionalnih kapaciteta za kreiranje i implementaciju sektorskih politika i politike zaštite životne sredine u celini;
3. Unapređenje sistema kontrole kvaliteta životne sredine;
4. Izgradnja celovitog pravnog sistema u oblasti zaštite životne sredine;
5. Razvoj efikasnog sistema finansiranja zaštite životne sredine i ekonomskih podsticaja;

6. Unapređenje formalnog i neformalnog obrazovanja o zaštiti životne sredine.

Sprovođenje ovih ciljeva zahteva značajnu reformu politike zaštite životne sredine i institucija. Mere za sprovođenje politike obuhvataju: regulatorne instrumente, monitoring i informacioni sistem, ekonomske instrumente, sistem finansiranja, institucije, obrazovanje i infrastrukturne potrebe u oblasti zaštite životne sredine. Instrumente treba kombinovati za postizanje svakog pojedinačnog cilja na svrsishodan način.

Reforma politike zaštite životne sredine se sprovodi u dve faze: u kratkoročnom i srednjoročnom periodu. U kratkoročnom periodu (2005-2009) sprovedene su praktične i finansijski prihvatljive reforme. One obuhvataju regulatorne reforme, koje imaju za cilj usklađivanje sa pravom životne sredine EU (videti Здравковић и Радукић 2006, 51), koje treba koordinirati sa jačanjem institucija, razvojem efikasnog sistema monitoringa i podizanjem javne svesti. Za ove svrhe treba imati efikasan sistem finansiranja koji se zasniva na namenskim fondovima i širokoj primeni ekonomskih instrumenata. Investicije u ovoj fazi se odnose na prioritetne probleme zagađenja. Srednjoročni period (2010-2014), zavisno od uspešnosti realizacije prethodne faze, fokusira se na širu primenu podsticajnih instrumenata, ubrzano usklađivanje regulative sa EU, poboljšanje kvaliteta životne sredine, povećano učešće javnosti i zainteresovanih strana u donošenju odluka, kao i rešavanje ostalih problema zagađenja (videti Здравковић и Радукић 2007).

Reforma regulatornih instrumenata

Regulatorni instrumenti spadaju u grupu komandno-kontrolnih instrumenata kod kojih organi uprave određuju standarde koji treba da se postignu ili tehnologije koje treba koristiti u oblasti zaštite životne sredine. U oblasti životne sredine propisane su: granične vrednosti emisija i imisija, zabrane, tehnički uslovi (postrojenja i instalacije, proizvodi, očuvanje prirode), procedure za izdavanje dozvola i procena uticaja na životnu sredinu.

„Propisi za imisije su bolje regulisani i češće se primenjuju od propisa za emisije“ (Национални програм заштите животне средине Републике Србије - нацрт 2005, 64). Postoje granične vrednosti imisija u vazduhu i za parametre kvaliteta površinskih voda (Правилник о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података, 7.11.2008). Takođe, postoje ambijentalni standardi za zemljište i vodu za navodnjavanje i za buku (regulisani Законом о заштити природе, Законом о водама, Законом о заштити од буке у животној средини, Правилник о дозвољеном нивоу буке у животној средини, „Службени гласник РС“, број 54/92). Међутим, већина амбијенталних граничних вредности nije usklađena sa odgovarajućim direktivama EU.

Standardi za emisije su utvrđeni za zagađenje vazduha, ali nisu usklađeni sa odgovarajućim direktivama EZ, kao što je Direktiva 2001/80/ES za velika postrojenja za sagorevanje ili VOC Direktiva 99/13/ES. Postoje granične vrednosti za emisije u vazduh i propisi koji se odnose na ispuštanje otpadnih voda (što je regulisano Zakonom o vodama, Zakonom o upravljanju otpadom itd).

Postoje ograničenja određenih aktivnosti koje se odnose na trgovinu i zaštitu životne sredine i to, pre svega, na uvoz, izvoz i tranzit tehnologija, procesa, proizvoda, poluproizvoda, sirovina koje mogu uzrokovati zagađenje životne sredine i štetu po ljudsko zdravlje, a takođe i na prekomernu upotrebu veštačkog đubriva ili pesticida, radioaktivnog otpada itd.

Definisani su tehnički uslovi za merenje, monitoring i izveštavanje. Postoji obaveza da se izvrše merenja i podaci proslede nadležnim vlastima u slučaju instalacija koje zagađuju vazduh (merenje emisija) i proizvođača otpadnih voda.

Standardi za proizvode su uvedeni za neke proizvode (benzin, dizel goriva, emisije iz vozila), ali oni uglavnom nisu u skladu sa zakonima EU.

Procedure izdavanja dozvola obuhvataju dozvolu za korišćenje zemljišta i građevinsku dozvolu, uz koje ide i procena uticaja na životnu sredinu. Još uvek nisu primenjene integrisane dozvole, koje su propisane Zakonom o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine (Службени гласник Републике Србије: 135/04).

Procedura procene uticaja na životnu sredinu se primenjuje u Srbiji, ali je postepeno uvedena u kasnoj fazi izrade projekta, kada se mogu vršiti samo manje izmene u projektu. Procena uticaja na životnu sredinu postrojenja i delatnosti je opšta i obično se zahteva za mala postrojenja. Strateška procena uticaja na životnu sredinu je uvedena decembra 2004. godine Zakonom o strateškoj proceni uticaja (Службени гласник Републике Србије: 135/04), ali postupak još nije implementiran.

Pitanje odgovornosti za štetu nanetu životnoj sredini iz prošlosti od strane privatizovanih kompanija nije u potpunosti regulisano. Prihodi od prodaje u procesu privatizacije idu u državni budžet, pa se može očekivati da će aktivnosti otklanjanja štete preduzeti odgovarajući državni organi.

Većina reformi regulatornih instrumenata treba da se preduzme tokom kratkoročnog perioda. Treba se fokusirati na veću primenu standarda za emisije i tehnologije u odnosu na ambijentalni kvalitet (emisije), da bi se postigao uravnotežen pristup koji omogućava efikasnije sprovođenje. Prema tome, treba revidirati standarde za emisije i uvesti nedostajuće (npr. za otpadne vode).

Ambijentalne standarde (standarde kvaliteta životne sredine) treba uskladiti sa odgovarajućim direktivama EU (96/62/ES, 99/30/ES,

2000/67/ES, 2002/3/ES, 2002/49/ES itd). Standardi za emisije zahtevaju značajnu reformu u kratkoročnom periodu tako da postanu osnova za kontrolu industrijskog zagađenja i sprovođenja propisa. Uvođenje integrisane dozvole vršiće se prema Zakonu o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja životne sredine (Službeni glasnik Republike Srbije: 135/04) koji je usklađen sa IPPC Direktivom EZ (originalna IPPC Direktiva: „Council Directive 96/61/EC of 24 September 1996 concerning integrated pollution prevention and control“, OJ L 257 10/10/1996 P. 26-40. kodifikovana Direktivom: „Council Directive 2008/1/EC of 15 January 2008 concerning integrated pollution prevention and control“, OJ L 24 29/01/2008 P. 8-29.). U kratkom roku treba revidirati izvestan broj standarda za proizvode, posebno one koji se odnose na sadržaj sumpora u tečnom gorivu (Direktiva 99/32/ES) i kvalitet benzina i dizel goriva (Direktiva 98/70/ES), kao i regulisanje sadržaja određenih opasnih materija u ambalaži (Direktiva 94/62/ES). Visoko prioritetan zadatak je smanjenje upotrebe olovnog benzina do 2010. godine. Sisteme upravljanja zaštitom životne sredine (ISO14000 i EMAS) treba široko promovisati kao dobrovoljne mere, preko uvođenja šema podsticaja za firme, uspostavljanja registra akreditovanih organizacija i uvođenjem programa postavljanja ekološkog znaka na proizvode koji nisu štetni za životnu sredinu.

Srednjoročna faza reformi regulatornih instrumenata (2010-2014) odnosi se na primenu i proširenje instrumenata koji su uvedeni i reformisani u kratkoročnom periodu. Takođe, treba uvesti dodatne regulatorne instrumente prema zakonodavstvu zaštite životne sredine EU (dopuna graničnih vrednosti ambijentalnog kvaliteta vode – prema Direktivama 76/160/EES, 78/659/EES i 79/923/EES; zabrana distribucije olovnog benzina - prema Direktivama 98/69/ES i 2001/100/ES; postepeno uvođenje dobrovoljnih sporazuma itd).

Reforma ekonomskih instrumenata

Ekonomski (tržišno bazirani ili tržišno podsticajni) instrumenti imaju za cilj da utiču na ponašanje ekonomskih subjekata promenom finansijskih podsticaja u cilju povećanja efikasnosti upravljanja zaštitom životne sredine i prirodnim resursima. Sa ekonomskog stanovišta ekonomski instrumenti treba da:

- utiču na najracionalnije korišćenje resursa u vremenu i prostoru;
- budu integralni deo ukupne strategije razvoja, posebno tehnološkog razvoja i u koncepciji prostornog razmeštaja privrednih kapaciteta i
- su zakonski definisani i tržišno zasnovani i da efikasno pokazuju prednosti zaštite životne sredine. U tom cilju moraju se ustanoviti i ekonomski stimulansi koji blagovremeno i jasno daju signale zagađivačima i krajnjim potrošačima robe ili usluga da postoje

ekonomske koristi od ulaganja u zaštitu životne sredine, tj. da postoje ekonomske koristi od tog procesa (Национални програм заштите животне средине Републике Србије 2005).

Pored regulatornih instrumenata, ekonomski instrumenti treba da doprinesu poboljšanju stepena zaštite životne sredine i obezbede sigurne izvore finansiranja. Pre donošenja Zakona o zaštiti životne sredine iz 1991. godine važeći tržišni instrumenti su bili uglavnom naknade korisnika i kazne za kršenje zakonskih propisa koje su bile uglavnom ispod podsticajnog nivoa. Ovaj zakon je pružio pravnu osnovu za primenu sledećih ekonomskih instrumenata: naknada za korišćenje prirodnih vrednosti, naknada za zagađivanje životne sredine, mehanizam povraćaja oslobađanja ili smanjenja naknade za zagađivanje životne sredine i naknada za jedinice lokalne samouprave. Shodno zakonu, potrebno je doneti niz podzakonskih akata koji će definisati ove instrumente i omogućiti njihovu efikasnu primenu (kao što su Direktiva o kriterijumima za oslobađanje od plaćanja uvoznih dažbina na opremu koja služi neposredno za zaštitu životne sredine, 21.01.2010; Uredba o vrstama zagađivanja, kriterijumima za obračun naknade za zagađivanje životne sredine i obveznicima, visini i načinu obračunavanja, 11.11.2008; Uredba o visini i uslovima za dodelu podsticajnih sredstava za ponovnu upotrebu i iskorišćenje otpada kao sekundarne sirovine ili za dobijanje energije, 9.11.2009. itd).

Naknade za ispuštanje otpadnih voda se plaćaju na osnovu količine otpadne vode i kvaliteta prijemnih voda, odnosno najveće naknade su za aktivnosti koje najviše zagađuju i za zagađenje najkvalitetnije vode. Moguće je oslobađanje zagađivača od plaćanja naknade ako poseduju primarno ili sekundarno postojenje za prečišćavanje otpadnih voda. U postojećoj zakonskoj regulativi poreza i akciza na derivate nafte u strukturi cene derivata nije predviđena nikakva naknada u svrhu zaštite životne sredine.

Postoji oslobađanje od uvoznih dažbina za opremu koja se koristi za zaštitu životne sredine, a koja se ne proizvodi u zemlji. Pored toga, instrument kaucije se koristi kod određene vrste ambalaže.

Najšire korišćeni ekonomski instrument su naknade koje plaća korisnik prirodnog resursa - preduzeća (naknade za korišćenje voda, naknade za zaštitu voda i naknade za izvađeni materijal iz vodotokova). Takođe plaćaju se dažbine za flaširanu vodu. Preduzeća i domaćinstva koja koriste vodu iz javnog vodovoda plaćaju naknadu prema kategoriji korisnika ili količini potrošene vode. Oni takođe plaćaju naknade za ispuštanje otpadnih voda u kanalizaciju, korisničke naknade za sakupljanje i odlaganje komunalnog i industrijskog otpada. Visina naknade se ne bazira na količini, već na veličini, odnosno vrsti stambenog objekta. Predviđeno je da naknade pokrivaju operativne troškove usluga (sa održavanjem), a ne pokrivaju troškove modernizacije infrastrukture.

Takse i naknade za upravljanje prirodnim resursima su propisane za ekstrakciju i korišćenje vode i minerala, upotrebu zemljišta i šuma, kao i za lov i ribolov. Javnim preduzećima za upravljanje šumskim gazdinstvom i očuvanje prirode u zaštićenim područjima se uplaćuju takse od 3% na vrednost drvene građe. Takođe, plaća se naknada na tržišnu vrednost divlje flore i faune koja se sakuplja u komercijalne svrhe, radi očuvanja biodiverziteta.

Novčane kazne za nepoštovanje propisa se plaćaju u slučaju ispuštanja otpadnih voda preko propisane granice, kod aktivnosti koje prevazilaze propisane ambijentalne standarde, za nezakonito odlaganje otpada itd. Ove novčane kazne se uplaćuju u državni ili opštinski budžet. Primedba je da su kazne niske, ne usklađuju se sa stopom rasta cena na malo i nisu efikasne u sprečavanju daljeg kršenja zakona.

Pri reformisanju postojećih i uvođenju novih ekonomskih instrumenata treba voditi računa o namenskom korišćenju ostvarenih prihoda, mogućim uticajima na privredu, kao i na smanjenje nivoa zagađenja životne sredine. Glavni cilj kratkoročne reforme ekonomskih instrumenata (2005-2009) predstavljao je poboljšanje njihove podsticajne funkcije. Takođe, treba primeniti ekonomske instrumente radi stimulisanja poboljšanja životne sredine tokom procesa privatizacije.

Diferencirana naknada na olovni i bezolovni benzin je vremenski ograničena u pravcu postepenog eliminisanja olovnog goriva do 2010. godine. Prihodi od ove naknade bi se namenski trošili na brži prelazak na bezolovni benzin, a i ova naknada može služiti podizanju javne svesti o pitanjima zagađenja vazduha.

Naknade za vodosnabdevanje koje plaćaju korisnici bi trebalo obračunavati na osnovu količine da bi se dobio jasniji podsticaj za upravljanje tražnjom i smanjila prosečna potrošnja. Stope naknade bi obuhvatale potrebe kompanija za pokriće operativnih i kapitalnih troškova. Procenjuje se da će reforma ove naknade postepeno povećati cenu vode uz direktnu pomoć najugroženijim domaćinstvima.

Takođe, naknada za prečišćavanje kanalizacione vode za domaćinstva treba da se poveća i da se uvedu naknade za sakupljanje i prečišćavanje otpadnih voda na bazi izmerene potrošnje vode. Povećanje naknade se odnosi na pokrivanje operativnih i kapitalnih troškova komunalnih preduzeća (Direktiva 91/676/ES za gradsku otpadnu vodu).

Reforma naknade za otpadne vode ispuštene u površinske vode se odnosi na promenu osnovice obračuna i obračunavaće se umesto na osnovu količine i prerade, na osnovu količine zagađenja, kao i sveukupno povećanje nivoa naknada radi destimulacije zagađenja. Prihodi od naknada će se namenski trošiti u iste svrhe.

Kod naknade za upravljanje komunalnim otpadom treba promeniti osnovicu za domaćinstva (umesto veličine nepokretnosti treba je obračunavati na osnovu količine otpada ili broja kontejnera). Ova promena bi uticala na povećanje svesti građana o pitanjima reciklaže i

sortiranja otpada. Ne bi trebalo naplaćivati otpad koji se može reciklirati i koji se sakuplja na mestu nastanka (finansijski gubitak bi trebalo nadoknaditi većim dažbinama za pomešani otpad).

Naknada za industrijski otpad bi trebalo da se obračunava na osnovu količine i prirode sakupljenog otpada, a radi stimulisanja smanjenja otpada i reciklaže. Naknadu bi trebalo povećati za pokriće operativnih i kapitalnih troškova upravljanja otpadom.

Pored postojećih naknada, treba uvesti i niz novih za efikasnije rešavanje savremenih problema zagađenja. Potrebno je uvesti naknadu za emisije SO₂, NO_x, suspendovanih čestica, olova i teških metala u vazduh koja se odnosi na industriju. Oslobađanje od plaćanja ove naknade bi imala jedino preduzeća koja aktivno ulažu u smanjenje zagađenja vazduha ili čistiju tehnologiju.

Treba uvesti poreske podsticaje za čistiju tehnologiju i smanjenje zagađenja preko tržišta kapitala za dugoročna ulaganja u ove svrhe. Prihodi od raznih naknada na zagađenje bi trebalo koristiti kao poreske podsticaje dotacija ili zajmova uz nisku kamatu za preduzeća koja ulažu u čistije tehnologije.

Naknada za korišćenje drvne građe, šumskih i drugih prirodnih proizvoda treba da se uvede zajedno sa sistemom dozvola za korišćenje resursa. Prihodi iz ovih fondova bi se namenski koristili za zaštitu prirode i biodiverziteta i za obezbeđenje subvencija za poljoprivredu u posebnim, zakonom propisanim, slučajevima.

Takođe, treba uvesti sistem malih subvencija nevladinim organizacijama za aktivnosti obrazovanja i podizanja nivoa svesti o zaštiti životne sredine. Sprovođenje kratkoročnih mera treba da prati kampanja podizanja nivoa svesti uz obezbeđenje javnosti postupaka i tokova namenske upotrebe sredstava.

Srednjoročna reforma ekonomskih instrumenata (2010-2014) zavisice od unapređenja sistema monitoringa, regulatornih instrumenata i infrastrukture u životnoj sredini. Uvešće se naknada na deponije koje će plaćati preduzeća koja upravljaju otpadom, instrument kaucije za prioritetni otpad (premija za zamenu starih automobila novim kao varijanta instrumenta kaucije) i naknada za ambalažu i instrument kompenzacije koja bi se plaćala poljoprivrednicima ili vlasnicima zemljišta u zaštićenim prirodnim područjima i u zonama osetljivim na zagađenja nitratima, a u cilju stimulisanja poljoprivredne proizvodnje i zaštite životne sredine.

Reforma sistema finansiranja i institucionalnog okvira zaštite životne sredine

Sistem finansiranja zaštite životne sredine u Srbiji se uglavnom oslanja na republički budžet. Ostali izvori finansiranja su opštinski budžeti, finansijska sredstva industrije, finansijska sredstva javnih

komunalnih preduzeća i strana finansijska pomoć. Opšta karakteristika je nedovoljnost namenskih sredstava, decentralizovanih izvora finansiranja i odsustvo primene finansijskih instrumenata kao što su dugoročni krediti, hartije od vrednosti itd. Ograničeni prihodi od naknada za zagađenje generalno se ne troše na smanjenje zagađenja.

Zbog svojih nedostataka, planirane mere reforme sistema finansiranja zaštite životne sredine zahtevaju obimne investicije i obuhvataju: svrsishodne mehanizme investiranja u zaštitu životne sredine, uključujući Fond za zaštitu životne sredine, mehanizam konverzije duga u zaštitu životne sredine, uvođenje punog pokrivača troškova za usluge u oblasti životne sredine kojima se pokrivaju operativni troškovi, troškovi održavanja i osavremenjivanja, stimulisanje konkurencije u oblasti životne sredine putem privatizacije i koncesija.

Osnovno obeležje institucionalnog okvira zaštite životne sredine je postojanje preklapanja delokruga i nadležnosti državnih organa, nepostojanje jakog centralnog organa za koordinaciju svih aktivnosti u ovoj oblasti i nedovoljni institucionalni kapaciteti (videti Vasić 2004, 165-170). Veći deo institucionalnih reformi u oblasti zaštite životne sredine treba sprovesti odmah zato što su one preduslov za implementaciju drugih reformi politike. Međutim, deo tih reformi će se sprovoditi u srednjoročnom periodu. Početak institucionalnih reformi je označilo donošenje Zakona o zaštiti životne sredine i ostala tri povezana zakona 2004. godine. Zakonska reforma koja je u toku trebalo bi da obuhvati i sektorske zakone.

Maja 2009. godine Skupština Republike Srbije usvojila je set od 16 zakona iz ove oblasti (Zakon o zaštiti vazduha, prirode, zaštiti od buke u životnoj sredini, o upravljanju otpadom, o ambalaži i ambalažnom otpadu, o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti životne sredine itd.). Osnovne novine u Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti životne sredine tiču se podsticajnih mera na nivou jedinica lokalne samouprave i formiranja posebnih fondova, u vidu budžetskih fondova, sa namenskim sredstvima i kontrolom trošenja ovih sredstava. Namena korišćenja tih sredstava je u svrhu unapređenja životne sredine i u druge svrhe koje su propisane za republički Fond. Primera radi, kao posledica najnovijih mera, opština Niš je jula ove godine uvela naknadu za zaštitu i unapređenje životne sredine koja se plaća prema kvadratnom metru stambenog ili poslovnog prostora.

Takođe, druga značajna novina u ovom Zakonu je drastično povećanje kazni za privredne presteupe i prekršaje u ovoj oblasti. To znači da je 10 – 15 puta povećana donja osnovica za obračun kazni u zavisnosti od vrste kazne. Primera radi, najniža kazna za privredne presteupe je prema Zakonu o zaštiti životne sredine iz 2004. godine bila 150.000 dinara, a prema Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti životne sredine iz 2009. godine kazne se kreću od 1.500.000 do 3.000.000 dinara. Takođe, najniža kazna u slučaju prekršaja je bila 30.000 dinara, a sada se

kazne kreću u rasponu od 500.000 do 1.000.000 dinara (videti Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине 2009).

ZAKLJUČAK

Sve do sedamdesetih godina prošlog veka u Jugoslaviji nije postojala jasno definisana politika zaštite životne sredine. Definisanju politike zaštite i unapređenja životne sredine pristupilo se posle prve Konferencije UN o životnoj sredini u Stokholmu 1972. godine. Sistem zaštite i unapređenja životne sredine je bio regulisan velikim brojem propisa i sektorski podeljenim ovlašćenjima u različitim državnim organima tako da nije mogao usklađeno i konzistentno ostvarivati svoju funkciju. Ekonomski i drugi interesi su određivali uslove i način eksploatacije prirodnih resursa, bez uračunavanja direktnih i indirektnih uticaja na životnu sredinu.

U Republici Srbiji, proces harmonizacije zakona u oblasti zaštite životne sredine sa zakonodavstvom EU je značajno pojačan donošenjem četiri zakona decembra 2004. godine i to su: Закон о proceni uticaja na životnu sredinu, Закон о strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, Закон о integrisanom sprečavanju i kontroli zagađivanja životne sredine i Закон о zaštiti životne sredine. Institucionalne novine Zakona о zaštiti životne sredine su osnivanje Agencije za zaštitu životne sredine koja upravlja informacionim sistemom i Fonda za zaštitu životne sredine koji se bavi finansiranjem zaštite i unapređenja životne sredine. U svakom slučaju predstoji dalje unapređivanje zakonodavstva Republike Srbije i sa donošenjem novih zakona može se zaključiti da je pravno regulisanje u oblasti zaštite životne sredine u velikoj meri poboljšano i usklađeno sa pravom EU.

U skladu sa zakonom, Vlada Republike Srbije je definisala politiku zaštite životne sredine. U kreiranju i implementaciji politike primenjuju se zakonom utvrđena načela. Opšti ciljevi politike proizilaze iz opštih uzroka problema u životnoj sredini, tako da nije utvrđen prioritet ciljeva.

Sprovođenje ovih ciljeva zahteva značajnu reformu politike zaštite životne sredine i institucija. Mere za sprovođenje politike obuhvataju: regulatorne instrumente, monitoring i informacioni sistem, ekonomske instrumente, sistem finansiranja, institucije, obrazovanje i infrastrukturne potrebe u oblasti zaštite životne sredine. Instrumente treba kombinovati za postizanje svakog pojedinačnog cilja na svrsishodan način.

U kratkoročnom periodu (2005-2009) sprovedene su prioritete i finansijski prihvatljive reforme. One obuhvataju regulatorne reforme koje imaju za cilj usklađivanje sa pravom životne sredine EU, koje treba koordinirati sa jačanjem institucija, razvojem efikasnog sistema monitoringa i podizanjem javne svesti. Za ove svrhe treba imati efikasan sistem finansiranja koji se zasniva na namenskim fondovima i širokoj

primeni ekonomskih instrumenata. Investicije u ovoj fazi se odnose na prioritete probleme zagađenja. Srednjoročni period (2010-2014), zavisno od uspešnosti realizacije prethodne faze, fokusira se na širu primenu podsticajnih instrumenata, ubrzano usklađivanje regulative sa EU, poboljšanje kvaliteta životne sredine, povećano učešće javnosti i zainteresovanih strana u donošenju odluka, kao i rešavanje ostalih problema zagađenja.

Regulatorni ili komandno-kontrolni instrumenti unapred definišu dozvoljene nivoe zagađenja koji se moraju ostvariti ili primenu određene tehnologije koju treba koristiti u oblasti zaštite životne sredine. Oni obuhvataju: granične vrednosti emisija i imisija, zabrane, tehnički uslovi (postrojenja i instalacije, proizvodi, očuvanje prirode), procedure za izdavanje dozvola i procena uticaja na životnu sredinu. Propisi za imisije su bolje regulisani i češće se primenjuju od propisa za emisije.

Većinu reformi regulatornih instrumenata bi trebalo preduzeti tokom kratkoročnog perioda. Treba se fokusirati na veću primenu standarda za emisije i tehnologije u odnosu na ambijentalni kvalitet (imisije), da bi se postigao uravnotežen pristup koji omogućava efikasnije sprovođenje. Prema tome, treba revidirati postojeće standarde i uvesti nedostajuće. Sve instrumente treba uskladiti sa odgovarajućim direktivama EU.

Ekonomski (tržišno bazirani ili tržišno podsticajni) instrumenti stvaraju finansijske podsticaje kod ekonomskih subjekata za promenu njihovog ponašanja, a u cilju povećanja efikasnosti upravljanja zaštitom životne sredine i prirodnim resursima. Oni doprinose najracionalnijem korišćenju resursa, ukupnoj strategiji razvoja, posebno tehnološkog razvoja, i promovisanju ekonomskih koristi od ulaganja u zaštitu životne sredine. Pre donošenja Zakona o zaštiti životne sredine važeći tržišni instrumenti su bili uglavnom naknade korisnika i kazne za kršenje zakonskih propisa koje su bile uglavnom ispod podsticajnog nivoa. Ovaj zakon je pružio pravnu osnovu za primenu sledećih ekonomskih instrumenata: naknada za korišćenje prirodnih vrednosti, naknada za zagađivanje životne sredine, mehanizam povraćaja oslobađanja ili smanjenja naknade za zagađivanje životne sredine i naknada za jedinice lokalne samouprave. Shodno zakonu, potrebno je doneti niz podzakonskih akata koji će definisati ove instrumente i omogućiti njihovu efikasnu primenu.

Najšire korišćeni ekonomski instrument su naknade koje plaća korisnik prirodnog resursa. Preduzeća u oblasti industrije i poljoprivrede, kao i preduzeća za snabdevanje vodom za piće, plaćaju naknadu za korišćenje dozvoljene količine vode.

Globalnim uvidom u primenu ekonomskih instrumenata mogu se izdvojiti sledeći problemi: visina naknade se ne bazira na količini, već na veličini, odnosno vrsti stambenog objekta; predviđeno je da naknade pokrivaju operativne troškove usluga (sa održavanjem), a ne pokrivaju

troškove modernizacije infrastrukture; primedba je da su novčane kazne za nepoštovanje propisa niske, ne usklađuju se sa stopom rasta cena na malo i nisu efikasne u sprečavanju daljeg kršenja zakona.

Pri reformisanju postojećih i uvođenju novih ekonomskih instrumenata treba voditi računa o namenskom korišćenju ostvarenih prihoda, mogućim uticajima na privredu, kao i na smanjenje nivoa zagađenja životne sredine. Glavni cilj kratkoročne reforme ekonomskih instrumenata (2005-2009) predstavljao je poboljšanje njihove podsticajne funkcije. Takođe, treba primeniti ekonomske instrumente radi stimulisanja poboljšanja životne sredine tokom procesa privatizacije. Pored postojećih naknada, treba uvesti i niz novih za efikasnije rešavanje savremenih problema zagađenja. Sprovođenje kratkoročnih mera treba da prati kampanja podizanja nivoa svesti građana o pitanjima zagađenja uz obezbeđenje uvida javnosti u postupke i tokove namenske upotrebe sredstava. Srednjoročna reforma ekonomskih instrumenata (2010-2014) zavisice od unapređenja sistema monitoringa, regulatornih instrumenata i infrastrukture u životnoj sredini.

Sistem finansiranja zaštite životne sredine u Srbiji se uglavnom oslanja na republički budžet, a manje na ostale izvore finansiranja a to su: opštinski budžeti, finansijska sredstva industrije, finansijska sredstva javnih komunalnih preduzeća i strana finansijska pomoć. Opšta karakteristika je nedovoljnost namenskih sredstava, decentralizovanih izvora finansiranja i odsustvo primene finansijskih instrumenata kao što su dugoročni krediti, hartije od vrednosti itd. Ograničeni prihodi od naknada za zagađenje generalno se ne troše na smanjenje zagađenja.

Osnovno obeležje institucionalnog okvira zaštite životne sredine je postojanje preklapanje delokruga i nadležnosti državnih organa, nepostojanje jakog centralnog organa za koordinaciju svih aktivnosti u ovoj oblasti i nedovoljni institucionalni kapaciteti (videti Bacić 2004, 165-170). Veći deo institucionalnih reformi u oblasti zaštite životne sredine treba sprovesti odmah zato što su one preduslov za implementaciju drugih reformi politike. Međutim, deo tih reformi će se sprovoditi u srednjoročnom periodu.

Donošenjem najnovijeg seta zakona iz ove oblasti, maja 2009. godine, došlo je do sveobuhvatnijeg regulisanja ove oblasti po posebnim sektorima i uvedene su značajne novine. Sa stanovišta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti životne sredine, mogu se izdvojiti dve novine: 1) decentralizacija, odnosno propisano je osnivanje Fondova na nivou jedinica lokalne samouprave po ugledu na Republički budžetski fond za ove namene i 2) drastično sankcionisanje, odnosno propisana je striktnija primena zakona i značajno povećanje kazni.

Takođe, pored svih reformi na internom planu o kojima je bilo reč, za Srbiju je veoma značajno uspostaviti i razviti dobru bilateralnu saradnju između država, imati regionalnu inicijativu i programe saradnje,

kao i aktivnu ulogu na međunarodnom planu u oblasti zaštite životne sredine. Generalno, uspešna realizacija međunarodne saradnje omogućava: ubrzanje procesa priključivanja Evropskoj uniji; učešće u pripremi i donošenju, kao i ratifikaciju odgovarajućih međunarodnih konvencija i ugovora; jačanje saradnje sa zemljama u okruženju kod rešavanja problema zagađenja životne sredine i afirmisanja pitanja zaštite životne sredine i uvažavanje principa održivog razvoja u koncipiranju i sprovođenju razvojne politike zemlje.

LITERATURA

- Васић, Снежана. 2004. *Улога државе у неутралисању еколошких екстерних ефеката*. Ниш: Економски факултет.
- Здравковић, Душан и Снежана Радукић. 2006. *Национални систем одрживог развоја и заштите животне средине у процесу придруживања Европској унији*. Ниш: Пеликан принт.
- Здравковић, Душан и Снежана Радукић. 2007. Promotion of sustainable development in countries in transition - challenges of eastern enlargement of the EU. У *Стране с преходном економиком у условима глобализације (Земље у транзицији у условима глобализације)*, приредили Волгина Н. А. и Ајдрус И. А., 5-9. Москва: Росийский Университет дружбы народов, Экономический факультет.
- Директива о критеријумима за ослобађање од плаћања увозних дажбина на опрему која служи непосредно за заштиту животне средине, 21.01.2010., www.ekoplan.gov.rs
- Закон о водама, www.ekoplan.gov.rs
- Закон о заштити животне средине. 2004. *Службени гласник Републике Србије*: 135/04.
- Закон о заштити од буке у животној средини, www.ekoplan.gov.rs
- Закон о заштити природе, www.ekoplan.gov.rs
- Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине. 2009. *Службени гласник Републике Србије*: 36/09.
- Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине. 2004. *Службени гласник Републике Србије*: 135/04.
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину. 2004. *Службени гласник Републике Србије*: 135/04.
- Закон о управљању отпадом, www.ekoplan.gov.rs
- Национална стратегија одрживог развоја, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 57, 3. јун 2008.
- Национални програм заштите животне средине Републике Србије, нацрт. 2005. Европска агенција за реконструкцију и Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије – Управа за заштиту животне средине, 3. ревизија.
- Правилник о дозвољеном нивоу буке у животној средини, „Службени гласник РС“, број 54/92
- Правилник о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података, 7.11.2008., www.ekoplan.gov.rs

- Уредба о висини и условима за доделу подстицајних средстава за поновну употребу и искоришћење отпада као секундарне сировине или за добијање енергије, 9.11.2009., www.ekoplan.gov.rs
- Уредба о врстама загађивања, критеријумима за обрачун накнаде за загађивање животне средине и обвезницима, висини и начину обрачунавања, 11.11.2008., www.ekoplan.gov.rs
- „Council Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment“, *Official Journal L* 175, 05/07/1985 P. 0040-0048.
- „Council Directive 97/11/EC of 3 March 1997 amending Directive 85/337/EEC of 27 June 1985 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment“, *Official Journal L* 73, 14/03/1997 P. 0005-0015.
- „Council Directive 2001/43/EC of 27 June 2001 amending Council Directive 92/23/EEC relating to tyres for motor vehicles and their trailers and to their fitting“, *Official Journal L* 211, 04/08/2001 P. 0025-0046.
- „Council Directive 96/61/EC of 24 September 1996 concerning integrated pollution prevention and control“, *Official Journal L* 257, 10/10/1996 P. 0026-0040.
- „Council Directive 2008/1/EC of 15 January 2008 concerning integrated pollution prevention and control“, *Official Journal L* 24 29/01/2008 P. 0008-0029.
- „Council Directive 2003/35/EC of 26 May 2003 providing for public participation in respect of the drawing up of certain plans and programmes relating to the environment and amending with regard to public participation and access to justice Council Directives 85/337/EEC and 96/61/EC“, *Official Journal L* 156, 25/06/2003 P. 0017-0024.
- „Council Directive 2001/80/EC of 23 October 2001 on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants“, *Official Journal L* 309, 10/10/1996 P. 0001-0021.
- „Council Directive 1999/13/EC of 11 March 1999 on the limitation of emissions of volatile organic compounds due to the use of organic solvents in certain activities and installations“, *Official Journal L* 85, 29/03/1999 P. 0001-0025.
- „Council Directive 1999/32/EC of 26 April 1999 relating to a reduction in the sulphur content of certain liquid fuels and amending Directive 93/12/EEC“, *Official Journal L* 121, 11/05/1999 P. 0013-0018.
- „Council Directive 98/70/EC of 13 October 1998 relating to the quality of petrol and diesel fuels and amending Council Directive 93/12/EEC“, *Official Journal L* 350, 28/12/1998 P. 0058-0068.
- „Council Directive 94/62/EC of 20 December 1994 on packaging and packaging waste“, *Official Journal L* 365, 31/12/1994 P. 0010-0023.
- „Council Directive 76/160/EEC of 8 December 1975 concerning the quality of bathing water“, *Official Journal L* 31, 05/02/1976 P. 0001-0007.
- „Council Directive 78/659/EEC of 18 July 1978 on the quality of fresh waters needing protection or improvement in order to support fish life“, *Official Journal L* 222, 14/08/1978 P. 0001-0010.
- „Council Directive 79/923/EEC of 30 October 1979 on the quality required of shellfish waters“, *Official Journal L* 281, 10/11/1979 P. 0047-0052.
- „Council Directive 98/69/EC of 13 October 1998 relating to measures to be taken against air pollution by emissions from motor vehicles and amending Council Directive 70/220/EEC“, *Official Journal L* 350, 28/12/1998 P. 0001-0057.
- „Council Directive 2001/100/EC of 7 December 2001 amending Council Directive 70/220/EEC on the approximation of the laws of the Member States on measures to be taken against air pollution by emissions from motor vehicles“, *Official Journal L* 16, 18/01/2002 P. 0032-0034.

- „Council Directive 91/676/EEC of 12 December 1991 concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources“, *Official Journal L 375*, 31/12/1991 P. 0001-0008.
- „Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management“, *Official Journal L 296*, 21/11/1996 P. 0055-0063.
- „Council Directive 1999/30/EC of 22 April 1999 relating to limit values for sulphur dioxide, nitrogen dioxide and oxides of nitrogen, particulate matter and lead in ambient air“, *Official Journal L 163*, 29/06/1999 P. 0041-0060.
- „Commission Directive 2000/67/EC of 23 October 2000 including an active substance (esfenvalerate) in Annex I to Council Directive 91/414/EEC concerning the placing of plant protection products on the market“, *Official Journal L 276*, 28/10/2000 P. 0038-0040.
- „Council Directive 2002/3/EC of 12 February 2002 relating to ozone in ambient air“, *Official Journal L 67*, 09/03/2002 P. 0014-0030.
- „Council Directive 2002/49/EC of 25 June 2002 relating to the assessment and management of environmental noise – Declaration by the Commission in the Conciliation Committee on the Directive relating to the assessment and management of environmental noise“, *Official Journal L 189*, 18/07/2002 P. 0012-0025.

Snežana Radukić, University of Nišu, Faculty of Economics, Niš

ECONOMIC ASPECTS OF THE ENVIRONMENTAL POLICY OF THE REPUBLIC OF SERBIA IN THE LIGHT OF ITS LEGISLATION

Abstract

The aim of this article is to point out the mutual influence of economic growth and environmental protection, both of which contribute to a better quality of economic development. Presenting the results of the implementation of some environmental policy instruments and the possibilities of their combination, can contribute to pollution reduction. Similarly, presenting modern solutions for externality problems and comparing the costs and benefits of some measures of environmental policy from the standpoint of enterprises facilitates the choice of instruments, and makes it possible to achieve environmental protection with minimum costs. Analyzing the effects of some measures of environmental policy on the economic results of economic subjects and on the environment, considering that in our country the regulation of this field is at a much lower level than in the highly developed countries, can help the creators of environmental policy to choose and combine adequate instruments of pollution control to achieve the best results from the standpoint of social welfare.

Key words: Environmental Policy, Regulatory Instruments, Economic Instruments, Financing System, Institutional Framework.

